

заимствований, проведено их анализ, который дает возможность сделать выводы об особенностях функционирования этого пласта лексики в украинском языке.

Ключевые слова: бытовая лексика, китайский и украинский язык, адаптация, заимствование, транскрипция.

Nesyua I., PhD student,
Institute of Philology Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv

PECULIARITIES OF CHINESE EVERYDAY LOANWORDS' ADAPTATION IN the UKRAINIAN LANGUAGE

This article deals with adaptation of Chinese everyday words in Ukrainian language. 88 lexemes were found, divided into thematic groups and analyzed. The results give us the opportunity to make conclusions about functioning of Chinese everyday loanwords in Ukrainian language.

Keywords: Chinese and Ukrainian language, adaptation, everyday words, loanwords, transcription.

УДК 811.161.2'367.624

Нечипоренко А., к. філол. н.,
НГУУ «КПШ»

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА МАРКОВАНІСТЬ АДВЕРБІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ (на матеріалі «Словаря української мови» за ред. Б. Грінченка)

Стаття продовжує серію публікацій про стилеве використання адвербіальних одиниць та їх стилістичні функції, розкриває місце цього лексико-граматичного класу в складі культурно маркованої лексики розмовно-побутового стилю української мови.

Ключові слова: адвербіальна лексика, національно-мовна картина світу, етнографізм.

”Одним із актуальних напрямків розвитку сучасної лінгвістики є дослідження культурної самобутності народу, відбитої в

національно-мовній картині світу” [Григоренко 2005]. Упродовж останніх десятиліть спостерігаємо посилення інтересу науковців (В. Русанівський, В. Телія, С. Єрмоленко, В. Жайворонко, О. Тищенко, Т. Григоренко) до етнокультурного значення слова, до активних досліджень «мовних картин світу», національного бачення, що розширює зміст слова в цілому, дозволяє розглядати його не лише як одиницю мови, а й як одиницю культури. Такі дослідження часто синтезують наукові знання суміжних галузей – психології, філософії, культурології, етнології.

”У кожного народу є характерні тільки для нього і для країни, в якій він живе, мовні одиниці. На це звернув увагу відомий мовознавець Є.Верещагін. Такі слова в лінгвістиці дістали різні назви: *країнознавча лексика, етнолексеми, етнокультурна лексика, етнографічна лексика, етнографізми*” [Григоренко 2005]. За визначенням енциклопедії «Українська мова»: *етнографізм – різновид лексичного діалектизму, назва предмета поняття, характерного для побуту, господарювання представників певної етнічної групи чи культурно-етнографічного регіону* [6, с.163]. ”Вони відбивають типові особливості українського народного життя, народних традицій і звичаїв, демонструючи соціокультурний зріз буття, а через нього відмінності психічного стану, поведінки людини як носія національного характеру, національної ментальності” [Кононенко 1995].

Мета наукової розвідки – схарактеризувати місце та роль адвербіальних одиниць у складі національно забарвленої лексики «Словаря української мови» за ред. Б. Грінченка.

Мета передбачає виконання таких завдань: виявити та описати культурну семантику національно забарвлених адвербіальних одиниць; скласифікувати адвербіальні лексеми з національно-культурним забарвленням за тематичними підгрупами; визначити місце прислівника в системі етнографічних назв української мови.

Матеріалом для розвідки обраний «Словарь української мови» за ред. Б. Грінченка, який відіграє важливу роль у фіксації та лінгвістичній інтерпретації етнографічної лексики. Словник містить значну кількість соціально-побутової, звичаєвої та обрядової лексики з огляду на те, що джерелами видання значною здебільшого були етнографічні праці. Такі лексеми відбивають давні звичаї і обряди, повсякденне життя, ігри і танці, релігійну лексику, ремісничу термінологію, назви ремісників і членів їхніх родин, рід занять, діалектні назви одягу і головних уборів, види

вишивки і мережива, діалектні назви людей, що відображають їхню спорідненість, їжу і напої, назви хлібів, землеробську і тваринницьку термінологію, назви деяких сільськогосподарських машин, назви порід тварин, лексику різних аспектів повсякденного життя тощо. Ця лексика надає відомості про живе народне розмовно-побутове мовлення, крізь яку вербалізується світобачення його носіїв. Як показують результати досліджень та лексикографічні джерела [1; 3] морфологічно етнолексеми найчастіше представлені іменниками та дієсловами. І хоча прислівник не належить до ядра такої лексики через свої семантичні та граматичні особливості, знаходиться на периферії, проте ознакові слова, зокрема ознака за дією, що здатні передавати раціональні та емпіричні ознаки, вказувати на способи виконання дій, можуть мати теж національно-культурну маркованість, оскільки така ознака несе певну інформацію про ментальність носія мови, особливості його світосприйняття, його емоційний стан та національний характер. На переконання В.Кононенка, саме «історико-культурні чинники ставали рушійною силою в утворенні багатьох прислівників різних значень» [4, с.79].

До національно-культурно маркованої лексики можна віднести такі адвербіальні одиниці Словника:

1) прислівники на позначення особливостей ведення господарства:

- випасу та запрягання тварин: *випустом, пустопаши, попаски, самопас, упринуст, упростяж, удвуконь, утриконь*;
- способу обробітку землі: *пасисто, заволоком, наволоком*;
- торгівлі: *огулом, збурено*;
- способів виконання актів щоденної праці: *нести навпомірки, наперебеса, міряти натрусом, везти насипом, їхати охляп, набедра*; *піднімати вивагом, мати завізно/занісно у млину, вишивати хрестиком*;

2) прислівники на позначення способів носіння одягу: *набакир, наопаши/опашки, унапуски*;

3) особливостей харчування: *пісно, скоромно*;

4) виконання пісень: *протягом*;

5) адвербіальні одиниці, що пов'язані з традиціями та обрядами: поховання *бездзвінно, перебовком*; гратися *навпереваги* – народна дитяча гра: кладуть дошку на якусь підставку посередині, щоб кінці були вільні, на ті кінці сідають діти і граються – хто кого переважить [3, с. 384]; *навбитки* – гра крашанками на Великдень:

б'ють одну крашанку об другу; той, чия крашанка не розіб'ється, забирає розбиту партнера [там само], *навкулачки* – різновид двобою, у якому б'ються на кулаках, за віруваннями українців, у таких двобоях мірялася силою і нечиста сила [3, с. 320].

б) Привертає увагу синонімічний ряд адвербіальних одиниць на позначення способів виконання елементів національних танців, крізь семантику яких проглядається своєрідний український гумор, який, за словами Д. Чижевського, є виявом глибокого «артистизму» української вдачі: *вихилясом/окулясом, викрутасом, виступцем/виступці, уприсі, гопки, млинком*. Останній приклад підтверджує факт поширення одного з відіменникових способів творення адвербіальних одиниць. На сьогодні орудний порівняння в українській мові слугує одним із джерел активного поповнення граматичного розряду прислівників. Називаючи шляхом порівняння спосіб дії, орудний пов'язується у свідомості мовця з уявленням про конкретний предмет, назва якого стоїть в орудному відмінку. Замість уявлення про сам предмет, виникає уявлення про основну властивість цього предмета, який, характеризуючи дію, виражену дієсловом, набуває семантичних рис дієслівної ознаки. Порівняння є одним із найдавніших та основних способів пізнання навколишнього світу. Це складна лінгвістична категорія, що характеризується антропоцентричністю, прагненням до зіставлення через оцінювання віддалених одне від одного явищ дійсності, зумовлених суб'єктивним досвідом мовця.

Важливим складником у характеристиці національної ментальності є слова категорії оцінки. Як відомо, емоційно-чуттєвий характер українця, його сентиментальність проявляється в мовному використанні слів із суфіксами суб'єктивної оцінки. Такі словотвірні похідні характерні як для означальних, так і обставинних прислівників, зокрема локативної та темпоральної семантичної груп: *акуратно – акуратнісінько, багато – багатенько, байдуже – байдужечки, ревне – ревененько; красно – красненько, краснесенько; рівно-рівнесенько, рівненько; однако – однаковісінько, рано – пораненьку, усюди -усюсінько, усюсько, усюсічко*. У дослідженні І. Голубовської зазначається, що «зіставний аналіз українських та російських концептів суб'єктивної оцінки продемонстрував глибшу лексичну розробленість та більший експресивно-словотвірний потенціал при творенні демінутивних зменшено-пестливих форм...прислівників української мови порівняно з російською, пояснення чому слід шукати в <...>

кордоцентричності української психічної структури» [2, с.12]. Деякі з прислівників, зафіксованих у Словнику, можна віднести до складу безеквівалентної лексики: *тутечки/тутеньки, таменька / тамечки / таменьки / тамочки, осьдечки*.

Фрагментом національної картини світу певного етносу є система колірної символіки. Колористична лексика – своєрідний ключ до пізнання психології і культурних традицій українського народу, вона дає уявлення про психологію українців, знання про філософського осмислення єдності людини і природи. Адвербіальні назви кольорів словотвірно є похідними від прикметників і повторюють їхню семантику. Досліджуваний матеріал фіксує прислівники на позначення основних кольорів: *біло, чорно, синьо, жовто, зелено, червоно*, що вказують на конкретну колірну ознаку предмета чи явища об'єктивної дійсності, проте в семантиці деяких з них проглядається асоціативне-оцінне значення, про що свідчать приклади слововживань у мовленні: так, чорний колір (прислівник *чорно*) фіксує названий колір як символ ворожості, зла, неприязні: *Такий злий аж у роті чорно* [5, IV, с. 470]; а жовтий (прислівник *жовто*) у мовленні сприймається іноді як символ немічності, кволості, хворобливості: *Голова морочиться, в очах мені жовто* [5, I, с.489]. У новітніх дослідженнях функціональної семантики кольоративів ураховуються як позамовна інформація про феномен кольору, так і його місце та роль у формуванні національної мовної картини світу, що дозволяє простежити смислову перспективу розгортання колірних образів.

У складі синонімічних рядів, які можна виділити серед адвербіальної лексики Словника, є декілька, що дають певні фонові знання про важливі ознаки українського характеру, народної етики, моралі, пов'язаної з християнськими цінностями: схильність до охайності, ошатності житла: *чепурно, чупарно, охайно*; засудження такої риси людини, як погорда: *чванливо, згорда, огурно*; особливостей поведінки, щоденної «філософії», притаманної українцям релігійності у вихованні дітей: *богобійно, боголюбно, божо, набожно*; культури спілкування, ставлення один до одного: *братолюбно, злагідливо, ладком*. Синонімічні ряди утворюють не лише прислівники означальної семантики, а й обставинні, зокрема локативної групи: *навколо, округ/окружки, навкруги/навкруг, околеса/околяса/околясом, околom, окреме; аби-де, десь, десь-інде, десь-не-десь, деся*. На думку В. Кононенка, така посилена увага на мовному рівні до вираження просторових понять пов'язана з

тяжінням українців до спокою, мрійництва, відтак до пасивності, що пояснюється впливом степового простору на світогляд [4, с.74]. У дослідженні «Мова у контексті культури» мовознавець звертає увагу на семантику прислівника *надворі*, (який зафіксований і у Словнику), а саме на той факт, що типом обійстя таким чином в українських селян був двір, тобто для хазяйновитих українців їхнім світом був перш за все власний двір(хутір) [4, с.96]. Цю думку можуть проілюструвати й інші прислівники, які зустрічаються в досліджуваному матеріалі: жити *наодлуці*, *наодрізі*.

Прислівник входить до приповідок, усталених конструкцій-побажань, які дають змогу схарактеризувати світоглядну картину українців, їхню уяву про щастя, удачу: *Дай же ті, Боже, у полі буйно, в оборі плідно, в пасіці рійно*; їхню особливу шанобливість до гостей, неперевершену гостинність, адже вважалось, що скривдити гостя – скривдити родинного бога (69): *просили деді і нені і я ваше ці прошу бисьте були ласкаві на коровай, корне-покорне, уклінно-поклінно, бардзо покорне*.

Отже, здатність до відображення об'єктивної дійсності через вказівку на емпіричні (напр., колоративи) та раціональні ознаки (емотиви), що є основою прислівникової експресивності, словотвірна варіативність (демінутиви), семантична універсальність (означальні прислівники способу дії) цієї частини мови забезпечує місце прислівникових одиниць у системі лексем, що вербалізують світорозуміння та світосприйняття мовців, а отже характеризуються національно-культурною маркованістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Григоренко Т.В. Етнографічна лексика і фразеологія у складі української літературної мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т.В. Григоренко. – К., 2005. – 20 с.
2. Голубовська І.О. Етноспецифічні константи мовної свідомості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / І. О. Голубовська. – К., 2004. – 27 с.
3. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. В. Жайворонок ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
4. Кононенко В. Мова у контексті культури /В. Кононенко. – Київ–Івано-Франківськ: Плай, 2008. – 390 с.

5. «Словарь української мови» I–IV т. / [ред. Б. Грінченко]. – К.: Видавництво АН УРСР, 1959.

6. Українська мова. Енциклопедія / [ред. В. М. Русанівський]. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. – 750 с.

Стаття надійшла до редакції 21.10.13.

Нечипоренко А., канд. філол.н.,
НТУУ «КПІ»

НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ ОКРАШЕННОСТЬ АДВЕРБИАЛЬНОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ «СЛОВАРЯ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА» ПОД РЕД. Б. ГРИНЧЕНКО)

Статья продолжает серию публикаций о стилистическом использовании адвербиальных единиц, их функции, рассматривает место этого лексико-грамматического класса в системе культурно окрашенной лексики разговорного стиля украинского языка.

Ключевые слова: адвербиальная лексика, национально-языковая картина мира, этнографизм.

Nechyporenko A., Cand.Phil.Sci
NTUU«KPI»

NATIONAL AND CULTURAL COLORATION OF THE ADVERBIAL LEXICON (BASED ON THE "DICTIONARY OF THE UKRAINIAN LANGUAGE" B.GRINCHENKO)

The article continues a series of publications about the stylistic usage of adverbial units, their functions, examines the place of this lexical and grammatical class in the cultural colored lexicon of Ukrainian language.

Keywords: adverb, national-language picture of world, ethnographic.

УДК 811.133.1

Нужна К. А., асп.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО МОВЛЕННЯ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ ФРАНЦІЇ

У статті досліджуються особливості французького молодіжного мовлення. Розглянуто два його різновиди: мовлення молоді, що навчається, та мовлення молоді передмістя. Увагу зосереджено на особливостях творення лексики мовлення обох молодіжних груп, їхніх спільних та відмінних рисах.